

1.

У понеділок 21 лютого я йшов містом, боліла голова, і мною вже який день оволодівало тривожне відчуття невідворотності ебейшого апокаліпсису. А тим часом місто кипіло життям, як бульйон на плиті, розбризкуючи довкола жирний навар. Таке живе місто, яскраво-сіре, нецікаве...

Дивний сонячний день. Якщо не зазирати до стрічки новин, то й не скажеш, ніби щось відбувається: весняна й оманлива благодать. Жінки з маленькими людьми у візочках прогулюються набережною Дніпра, рибалка-циган закидає спінінг, із кіоску апетитно пахне дьонером, із землі, мов дощові черв'яки, лізуть проліски. Ні-ні, ніякого апокаліпсису не передбачається. Це всього лише сон, неприємний і пульсуючий, мов під час лихоманки. Але він щосили намагався пробратися у нашу реальність, заповонити її і стати терпкою, задушливою дійсністю, в якій нам усім якось доведеться існувати.

Вісім років локальної війни, три місяці в очікуванні великої. У багатьох страх змінився рішучістю. Для когось рішучість стала рухливим продовженням власного страху.

Увечері понеділка, поки мій одинадцятирічний син вів інтерактивні бої у грі «Фортнайт», ми з дружиною слухали промову путіна. Спочатку сміялися з його довгих пустослівних тирад та абсолютно шаленого й шулерського жонглювання історією України, але незабаром дружині стало фізично недобре від голосу та міміки потвори, яка відкрито погрожувала нашій країні. Я знав, що в кінці має бути кульмінація, тому додивився його звернення до кінця.

Визнання незалежності так званих «ДНР» і «ЛНР».

Це початок, подумали ми.

Того вечора ми довго не лягали спати: моніторили новинні сайти. Дружина читала фейсбук. Я — фейсбук і твіттер. Сотні дописів із різними припущеннями і політичною аналітикою. Від переможної радості, мовляв, це все, на що здатна Росія, та «Де ж ми їх ховати будемо?» до апокаліптичних прогнозів великої війни, ядерного удару по Києву та спорудження величезного ешафота для публічних масових страт на місці пам'ятника Міцкевичу у Львові.

На ранок вівторка я не відлипав від новин, гарячково оновлював сторінки сайтів, марно намагаючись вловити будь-яку зачіпку, що дасть пояснення, чого хоче Росія. А чи знає сама Росія, чого вона хоче? Як результат — санкції від Джонсона, призупинення «Північного потоку — 2» від Шольца, низка глибоких занепокоєнь від інших світових лідерів. Наскільки це допоможе зупинити Росію? Наскільки це додасть моєму страхові рішучості? І чи не дарма я замовив мамі новий ноутбук?

Але щоденна рутинна — чудова можливість відволіктися. Записати сина в басейн, з'їздити на інший кінець міста

по гітару для нього ж, відповісти на десяток листів і зустрітися з журналістами в одній із центральних кав'ярень Києва.

Складалося враження, що Олімпіада проходила не в Пекіні, а в столиці України. В кожному кафе чи ресторані — зграї журналістів, що як не брали інтерв'ю, то відпочивали від щоденної біганини у пошуках жирного матеріалу. Але Київ майже не мав, що запропонувати їм. Тут не було війни, вулиці рухалися, церкви стояли, в кінотеатрах — прем'єри фільмів, а в ресторанах — чудова їжа, яку їдять красиві врівноважені люди. Ніхто не штурмував супермаркети і не виносив із магазинів техніки телевізори чи тостери. Чого ви сюди приїхали? Що рознюхуете? Чого вам не спиться в своїх затишних європейських ліжках?

У ті дні я мав одну зустріч із британським журналістом, який, не приховуючи розчарування, питав, чи не знаю я, що йому такого цікавого тут знайти, з чого можна зробити матеріал. Я не знав. Хотілося відправити його кудись під Майорськ, але хто я такий, щоб відправляти британця в саме пекло? Це ми своїх можемо відправляти на фронт. А він простий журналіст, що не знайшов собі якісного фіксера, бо всі фіксери вже давно розібрані. І от він прийшов до мене, цей британець, до нас, тобто до мене і дружини, бо сам він загалом більше літературний оглядач, тому намагався знайти якусь воєнну цікавинку в межах своєї компетенції. До смерті Віки, до загибелі Далі було ще так далеко. А тут — досі живий письменник із бойовим досвідом.

Як людина, що провела в окопах Луганщини рік, і як письменник, який написав про це книжку, я був цікавий журналістам. Але що їм розповідати? Чим дивувати їх, якими апетитними подробицями наповнювати їхні консервативні лакуни? Що ми три місяці в очікуванні, в тривозі, в страху, що путін таки попре на Україну своїми старими радянськими бляшанками, які, на жаль, ще можуть нести смерть і руйнування? Ну це ж очевидно і без письменника з воєнним досвідом. А зрештою, про це я і розповідав. Мляво приховуючи страх, відповідав, що як почнеться — знову піду.

— Всі підемо, — додавав я. — Хто мав би піти.

Журналісту все це подобалося. Він пив чай і усміхався.

«Всі підуть», — задоволено записав він.

А потім я їхав у таксі широким проспектом, віз гітару, на якій гратиме мій син, і думав про жахливі речі, про які взагалі не хотів думати. Наприклад, чи почую, як він нарешті вивчить «Yesterday» The Beatles? Або «It Must Have Been Love» Roxette. І чи стоятимуть ось ці потворні будинки лівого берега? І чи житимуть ось ці люди, що зараз так негарно йдуть уздовж проспекту?

Я до останнього сумнівався у можливості великої війни і як ніколи не хотів брати в ній участі. Хотіти воювати — це щось нездорове, потворне, мов велика земляна жаба. І я точно не був народжений для війни, я був народжений черешенькою, а не оце от все. Але ж знав. Знав, сука, що піду. Всі підемо. Хто мав би піти. Вдягнемо форму і, напевне, на завжди залишимося в ній. Так чи інакше. В труні чи в посадці. На плацу чи на паркеті.

Вже увечері путін визнав так звані «ЛНР» і «ДНР» в кордонах Луганської та Донецької областей і дав своїй армії дозвіл на застосування зброї.

У приватні повідомлення посипалися запитання від знайомих, які намагалися зрозуміти: що взагалі відбувається і чим це загрожує Україні? Я не мав, що відповісти, бо й сам звертався до приятелів із подібними запитаннями. Онімільний і втомлений від інформації, я просто курих на балконі, який більше скидався на капицю, куди можна зайти з молитвою. Тобто з сигаретою. Випускав дим у темне небо, мовчав, осягав найближче майбутнє — таке ж темне, як і це лютневе небо.

Дружина мого найкращого друга була вагітна — чекала двійню. Інший мій добрий приятель щойно віддав у видавництво чималий рукопис. У всіх багато роботи, планів, творчих та бізнесових проєктів. Та і я не встигав дописати свій роман. Як узагалі можна писати, коли ціпенієш від напруги, коли не встигаєш легенькими хапати повітря, коли відчуття, ніби одномоментно у всьому світі вимкнули світло? І чи встигну я дописати цей роман до мобілізації? Чи зможу я колись його дописати? І як бути з астигматизмом, що дошкуляв мені останній рік. На випадок війни я так і не зробив собі окулярів. Як я без окулярів? Як же воювати наосліп? Як узагалі воювати? Це ж так страшно і так несучасно!

Сил про все це думати не було, я налив вина, увімкнув магнітофон, довго блукав поглядом полицями із записами, вишукуючи, що ж послухати. Зупинився на Девіді Нопфлері. Зазвичай він діяв на мене заспокійливо. Тиха і дружня розмова. Дружня і ніжна.

*Say haven't you seen — haven't you heard. Haven't you seen
God's mockingbird.*

*And as he lays you down to sleep, who'll pray each night for your
soul to keep?*

Я слухав музику і пив вино, сидячи в кріслі. Дивився у дзеркало, побіжно вивчаючи свою анатомію. Смішний такий. Наляканий і кутастий, мов молодий козлик. Останнім часом я сильно схуд, важив менше вісімдесяти кілограмів, навіть помолодшав, і мало хто з незнайомих людей давав мені більше тридцяти.

Я гортав новини, читав коментарі, наново вишуковуючи рятівні сенси у всіх тих меседжах. Аж зрештою побачив на УП великі червоні літери: президент оголошує мобілізацію першого оперативного резерву.

От сука, подумалося, це ж я.

Завдяки вину сприйняття було не таким болючим, як могло би бути. Та крізь туман австралійського сіра я все ж таки вловлював неприємну істину: якщо доведеться повернутися до війська, це до фундаменту розвалить звичне життя. Мое і моєї сім'ї. Я ще не знав, що війна загалом усе розвалить. Рознесе до чортів, переоре, ще й накладе згори отакенну купу.

Вранці 23 лютого я, хоч і прокинувся трохи розбитий після майже двох пляшок того терпкуватого сіра, одразу поліз у телефон читати новини. Саме того ранку я мав би сідати в літак швейцарських авіаліній і летіти до Цюриха на літературний фестиваль — виступати на одній сцені з гуринської письменницею і хорошою росіяною, теж, як не

дивно, письменницею. Але рейс скасували, летіти з пересадками я відмовився: ніхто не знав, чи раптом не скасують свої рейси до України інші авіалінії і чи не застрягну я в нейтральних швейцарських водах на невизначений термін. Тож замість Цюриха — тривожний Київ. Тривожний, але живий.

А в мене — знову побут, знову рутини: забрати з пункту видачі ноутбук для мами, дописати статтю для німців, приготувати синові обід. Дружина на весь день пішла на курси з тактичної медицини до інструктора Гліба, з яким я згодом трохи послужу в одній роті. Проте всі ці дії і вся ця зайнятість не рятували. Підкошувалися ноги, весь час хилило у сон.

На балконі лежала моя військова сумка, в яку я ще кілька місяців тому зазірав із ностальгійною зацікавленістю. Тепер від думок про неї до горла підкочувала якась кислувата гуща. Ця сумка — символ відчуження звичних ритмів і спокійних думок, і в ній не так багато речей: аптечка, літня форма, військові черевики, розгрузка, триточковий ремінь для автомата. Все потерте, зім'яте, але досить надійне. Сумка гіпнотизувала мене, непокоїла. Однак я щосили намагався не думати про неї, як у дитинстві щосили намагався не думати про уроки, гидливо позираючи на підручник з алгебри.

Від самого ранку знову довелося відповідати на дзвінки і неспокійні повідомлення від приятелів. Чи стосується мене мобілізація оперативного резерву? Так, стосується. Чи отримав я повістку? Ні, ще не отримав. Все, що я міг тоді, — зідзвонюватися з побратимами. Ми розпачливо обіцяли один одному за будь-яких обставин триматися